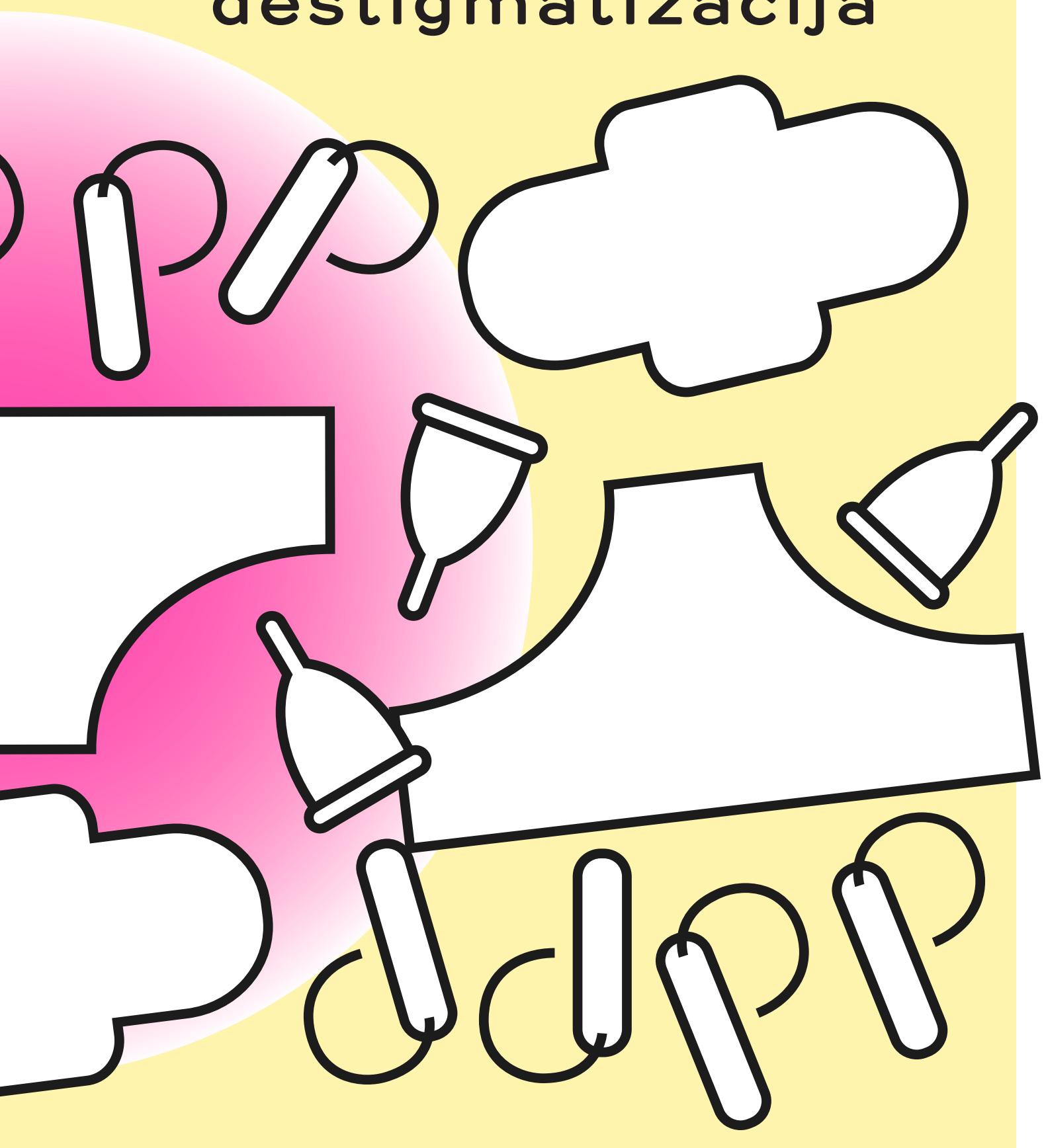

Menstrualno siromaštvo i destigmatizacija

#TetkaPerioda

Ova publikacija je nastala u okviru projekta Tetka Perioda kojeg provodi Udruga za ljudska prava i građansku participaciju PaRiter, u suradnji s Tiiit! Inc.

Izdavačice:

Udruga za ljudska prava i građansku participaciju PaRiter

Urednice:

Iva Davorija
Tihana Naglić
Marinella Matejčić

Autorica istraživanja:

Maja Močibob, Statusfera - info@statusfera.hr

Autorice radova:

Marieta Vulić – Kuki 2019
Nika Krajnović – Kartonske vrećice
Roberta Stanić – Muški strah / Muško nerazumijevanje / Sram
Lara Mandli – sad sam žena
Lucia – Realnost prva / Realnost druga / Realnost treća
Bojana Guberac – Evolucijo, ime ti je žena
Vladimira Becić – Krik u kutu

Ilustracija naslovnice i oblikovanje:

Ana Labudović

Prelom i oblikovanje:

Korina Hunjak

Tisak:

RISO i prijatelji

Partneri:

INTIMINA

Tiskano u Rijeci, prosinac 2020.

Uvodna riječ

Ispred Vas se nalaze rezultati Istraživanja o menstrualnom siromaštvu koje smo provele od sredine rujna do početka listopada 2020. godine. Radi se o više parametara koji su nas nagnali na ovo istraživanje: prosječna cijena potrošnje higijenskih potrepština, prepoznavanje menstruacije kao relevantnog čimbenika koji utječe na zdravlje osoba koje su sudjelovale u istraživanju, poznavanje alternativa jednokratnim ulošcima, jezik kao alat koji oblikuje svakodnevnicu i aktivno radi na stigmatizaciji menstruacije.

U društvu u kojem je još uvijek tabu pričati o biološkoj datosti kod polovice stanovništva na planeti Zemlji, teško je otvoriti temu nepravednosti sustava koji tu biologiju eksplorira i na njen račun gradi profit. Mnoge djevojke i žene se nađu u situacijama u kojima si ne mogu priuštiti ne samo kvalitetne - nego ni dovoljan broj menstrualnih potrepština, ili se nađu u situacijama da im higijenski uvjeti prostora u kojima žive, rade, školuju se ili studiraju ne dozvoljavaju primjerenu brigu. Kad na sve to nadodamo još i teret stigme koja nas prati od prve menstruacije, potajnih odlazaka na toalet usred sata, skrivajući pravi razlog (ili ne dolaska u školu uopće), do situacija u odrasloj dobi gdje se isti sram javlja i na radnom mjestu, možemo vidjeti koliko žene opterećuju njihova biologija, samo zato što im je društvo to nametnulo. To društvo je patrijarhat, sustav u kojem je mjera i ideal ne-menstruirajući cis muškarac.

Menarhu, ili prvu menstruaciju u životu djevojke u našem podneblju u prosjeku dobiju s 12,6 godina¹, dok menopauza nastupa oko 51. godine života². Doista je nevjerojatno da jednu ovoliko prirodnu pojavu jesmo u stanju degradirati, negirati posljedice, umanjivati joj važnost i utjecaj na živote. Zato je bilo važno provesti ovo istraživanje i otvoriti pitanje stigme uz pomoć umjetnosti. Uz finansijske, organizacijske i društvene aspekte menstruacije o kojima je moguće čitati u izvještaju, drugi dio publikacije se sastoji od različitih radova na temu menstruacije. Kako kupujemo menstrualne potrepštine, prihvaćamo naša tijela i njegove funkcije, kako promišljamo o biološkoj datosti - je li ona naša snaga ili slabost? Žene različitih profila su ponudile odgovore na pitanja u ovom dijelu publikacije.

S obzirom na to da se radi o neistraženoj temi na našim prostorima izuzetno smo sretne i zadovoljne da smo u suradnji sa Statosferom uspjele provesti ovo istraživanje i zahvatiti čak 6000 osoba te vjerujemo kako će rezultati pružiti uvid u stanje na terenu i poslužiti kao dobar početak rada na temi menstruacije, menstrualnog siromaštva i stigme.

¹ Hrvatski zavod za javno zdravstvo: <http://www.zzjzpgz.hr/nzl/5/menarche.htm>

² Javno zdravlje: <https://javno-zdravlje.hr/bioloski-sati-zdravlje-zene/>

O. Istraživanje o menstrualnom siromaštvu

U ovom su izvještaju prikazani rezultati istraživanja o menstrualnom siromaštvu. Provedeno istraživanje je jedna je od aktivnosti u sklopu projekta Tetka Perioda kojeg provodi Udruga za ljudska prava i građansku participaciju PaRiter u suradnji s Tiiit! Inc., a financiran je od strane Frida – Young Feminist Fundation.

Autorica izvještaja
Maja Močibob, dipl. psiholog-prof.

1.	O istraživanju	05
2.	Tko su sudionice istraživanja?	05
3.	Korištenje, potrošnja i dostupnost menstrualnih potrepština	07
4.	Menstrualna higijena	12
4.1.	Uvjeti kod kuće	12
4.2.	Uvjeti na poslu	13
4.3.	Uvjeti u srednjoj školi	16
4.4.	Uvjeti na fakultetu	17
5.	Menstruacija i sram	19
6.	Zaključak, napomene i prijedlozi	20
7.	Radovi	22

1. O istraživanju

Cilj istraživanja bio je prikupiti informacije o korištenju, potrošnji i dostupnosti menstrualnih potrepština, uvjetima održavanja menstrualne higijene i sramu koji se vezuje uz menstruaciju.

Podaci su prikupljeni online anketnim upitnikom u periodu od sredine rujna do početka listopada 2020. godine. Link za pristup upitniku distribuiran je putem društvenih mreža (Facebook, Instagram, Twitter), mailing lista i medija. U istraživanju su mogле sudjelovati osobe koje su imale menstruaciju u posljednjih godinu dana, neovisno o rodnom opredjeljenju, koje imaju najmanje 16 godina. Upitnik je ispunilo više od 6000 osoba. U analizu su uključeni odgovori osoba koje su u potpunosti ispunile upitnik.

Tvrđnje u upitniku, kao i u ovom prikazu rezultata istraživanja, koje su napisane u ženskom rodu odnose se kao rodno neutralne.

2. Tko su sudionice istraživanja?

U istraživanju su sudjelovale ukupno 6084 osobe. Prosječna dob sudionica iznosi 30.96 godina (SD=8.65). Zastupljene su sudionice iz svih županija Republike Hrvatske, pri čemu ih je najviše iz Grada Zagreba (22%), a najmanje iz Ličko-Senjske županije (0.7%). S obzirom na veličinu mjesta u kojem žive, najviše ispitanica živi u gradu većem od 100 000 stanovnika (35.6%). Prema stupnju obrazovanja, 46% ima završenu srednju školu, a 44% višu školu ili fakultet. Većina ispitanica je zaposlena ili samozaposlena (58.9%). Sudjelovalo je 4.9% učenica srednje škole i 16.9% studentica. Osobni mjesecni prihodi 48.5% sudionica iznose do 5000 kn, a 39.4% ima mjesecne prihode veće od 5000 kn. Sudionice koje su navele da ne znaju odgovor na ovo pitanje (12.1%) uglavnom pripadaju kategoriji nezaposlenih, studentica koje ne rade uz studiranje i učenica srednje škole.³ Kada se isključe učenice srednje škole, osobni mjesecni prihodi 49.0% sudionica iznose do 5000 kn, 41.2% ima mjesecne prihode veće od 5000 kn, a 9.8% sudionica ne zna odgovoriti na ovo pitanje. Otprilike polovica sudionica živi u kućanstvima od 4 člana (26.7%) ili 3 člana (24.9%). U istraživanju je sudjelovalo 1.2% osoba s invaliditetom, pri čemu ih najviše ima oštećenje lokomotornog sustava (32.9%). Većina ispitanica se rodno identificira kao cis žena (98.6%). U tablicama su detaljnije prikazani prikupljeni podaci o sudionicama. Navedene su frekvencije (f) i postotci (%) za pojedine kategorije.

3 Samoprocjena osobnog socioekonomskog statusa i navedeni osobni mjesecni prihodi su u značajnoj korelaciji (osobe nižih osobnih prihoda daju nižu/lošiju samoprocjenu osobnog socioekonomskog statusa; Spearman $\rho=.46$, $p<.01$, $N=5347$)

ŽUPANIJA	F	%	ŽUPANIJA	F	%
1. Zagrebačka	424	7.0	12. Brodsko-posavska	184	3.0
2. Krapinsko-zagorska	124	2.0	13. Zadarska	131	2.2
3. Sisačko-moslavačka	207	3.4	14. Osječko-baranjska	460	7.6
4. Karlovačka	165	2.7	15. Šibensko-kninska	118	1.9
5. Varaždinska	218	3.6	16. Vukovarsko-srijemska	196	3.2
6. Koprivničko-križevačka	161	2.6	17. Splitsko-dalmatinska	355	5.8
7. Bjelovarsko-bilogorska	147	2.4	18. Istarska	385	6.3
8. Primorsko-goranska	960	15.8	19. Dubrovačko-neretvanska	128	2.1
9. Ličko-senjska	41	0.7	20. Međimurska	136	2.2
10. Virovitičko-podravska	108	1.8	21. Grad Zagreb	1338	22.0
11. Požeško-slavonska	98	1.6			

VELIČINA MJESTA	F	%
Grad s više od 100 000 stanovnika	2167	35.6
Grad od 50 000 do 100 000 stanovnika	593	9.7
Grad od 20 000 do 50 000 stanovnika	630	10.4
Grad od 10 000 do 20 000 stanovnika	508	8.3
Grad do 10 000 stanovnika	676	11.1
Selo	1510	24.8

STUPANJ OBRAZOVANJA	F	%
Završena osnovna škola	319	5.2
Završena srednja škola	2796	46.0
Završena viša škola ili fakultet	2676	44.0
Završeno poslijediplomsko obrazovanje	293	4.8

STATUS	F	%
Učenica srednje škole	296	4.9
Studentica	1031	16.9
Zaposlena/ samozaposlena	3581	58.9
Povremeno zaposlena	241	4.0
Nezaposlena	926	15.2
Umirovljenica	9	0.1

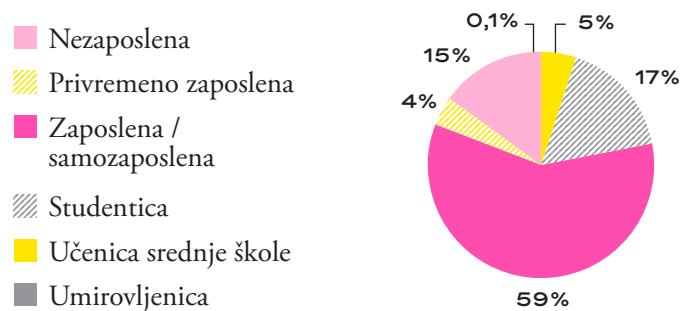
SAMOPROCVJENA SOCIOEKONOMSKOG STATUSA	F	%
Izrazito ispodprosječan/lošiji od drugih	150	2.5
Donekle ispodprosječan/lošiji od drugih	827	13.6
Prosječan	3684	60.6
Donekle iznadprosječan/lošiji od drugih	1347	22.1
Izrazito iznadprosječan/lošiji od drugih	76	1.2

OSOBNI MJESEČNI PRIHODI	F	%
Manji od 3 000 kn	1341	22.0
Između 3 000 i 4 000 kn	800	13.1
Između 4 000 i 5 000 kn	810	13.3
Između 5 000 i 6 000 kn	697	11.5
Između 6 000 i 7 000 kn	661	10.9
Između 7 000 i 8 000 kn	427	7.0
Između 8 000 i 9 000 kn	204	3.4
Viši od 9 000 kn	407	6.7
Ne znam odgovoriti na ovo pitanje	737	12.1

BROJ ČLANOVA KUĆANSTVA	F	%
1	440	7.2
2	1346	22.1
3	1516	24.9
4	1625	26.7
5	712	11.7
6 ili više	445	7.3

U dijelovima istraživanja koji se odnose na korištenje, potrošnju i dostupnost menstrualnih potrepština, uvjet je održavanja menstrualne higijene kod kuće i sram koji se vezuje uz menstruaciju sudjelovale su sve sudionice (N=6084). U dijelu istraživanja kojim su ispitani uvjeti održavanja menstrualne higijene u školi sudjelovale su učenice srednje škole (N=296), a u dijelu istraživanja kojim su ispitani uvjeti na fakultetu sudjelovale su studentice (N=1031). U dio istraživanja kojim su ispitani uvjeti na poslu uključene su sudionice koje su zaposlene/samozaposlene ili povremeno zaposlene (honorarno, sezonski ili rade uz studiranje), pri čemu posao dijelom ili u potpunosti obavljaju na radnom mjestu (N=3952).

Nešto manje od četvrtine svih sudionica (24%) izjavilo je da nema izabranog ginekologa (preko HZZO-a). Međutim, analiza po skupinama pokazuje da 76.7% ispitanih srednjoškolki nema izabranog ginekologa, kao ni 40.6% studentica. U skupini ostalih sudionica njih 17.2% nema izabranog ginekologa.

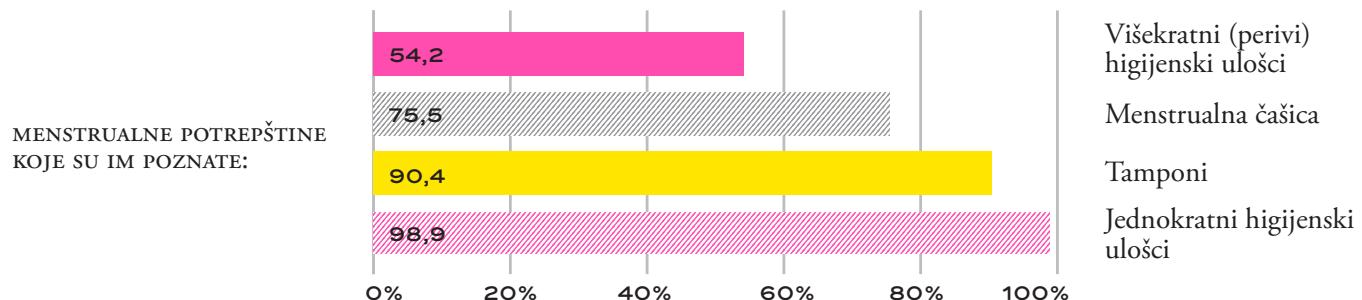

3. Korištenje, potrošnja i dostupnost menstrualnih potrepština

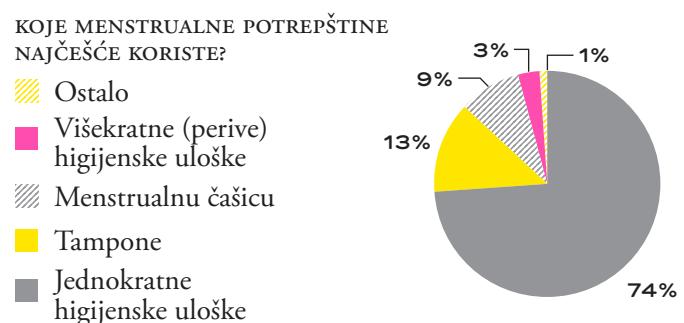
Ispitana je upoznatost sudionica s pojedinim menstrualnim potrepštinama (higijenska sredstva koja se koriste tijekom menstruacije; npr. ulošci, tamponi, menstrualne čašice i sl.), njihovo korištenje, potrošnja i dostupnost.

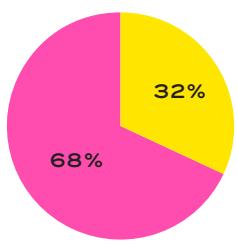
UPOZNATOST S MENSTRUALNIM POTREPŠTINAMA I NJIHOVO KORIŠTENJE

Većina sudionica je upoznata s jednokratnim higijenskim ulošcima (98.9%) i tamponima (90.4%). 75.5% sudionica je upoznato s menstrualnom čašicom, a 54.2% s višekratnim, odnosno perivim higijenskim ulošcima. Mali udio sudionica naveo je da poznaje ostale menstrualne potrepštine, kao što su menstrualne gaćice/donje rublje (1.7%), menstrualni disk (0.3%) i menstrualna sružva (0.3%).

Većina sudionica tijekom menstruacije najčešće koristi jednokratne higijenske uloške (74.1%), 13.6% koristi tampone, 9.1% menstrualnu čašicu, a 2.6% višekratne (perive) higijenske uloške. 1% sudionica koristi nešto drugo (kombinaciju jednokratnih uložaka i tampona, kombinaciju jednokratnih

BI LI UMJESTO
MENSTRUALNIH
POTREPŠTINA KOJE KORISTE
RADIJE KORISTILE NEŠTO
DRUGO, KADA BI CIJENA
BILA NIŽA?

- Ne
- Da

uložaka i menstrualne čašice, menstrualne gaćice, menstrualni disk, pelene za odrasle, vatu, toaletni papir ili ubruse). Kada bi cijena bila niža, nešto manje od trećine ispitanica (31.7%) bi umjesto menstrualnih potrepština koje koriste radije koristile nešto drugo. Pri tome, 17.2% navodi da bi radije koristile menstrualnu čašicu, 5.6% jednokratne higijenske uloške, 5.4% višekratne (perive) higijenske uloške, 2.7% tampone, a 0.7% nešto drugo (menstrualne gaćice/donje rublje, jednokratne ekološke uloške).

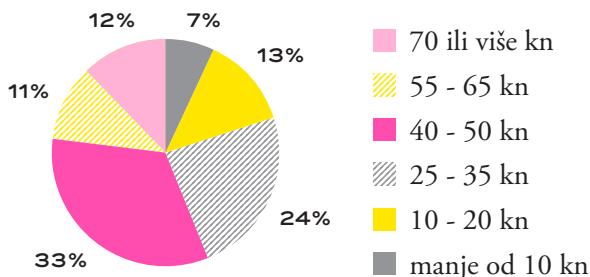
Sudionice su podijeljene u tri skupine s obzirom na osobne mjesecne prihode (osobni mjesecni prihodi manji od 3000 kn, između 3000 i 5000 kn, i veći od 5000 kn), pri čemu su isključene učenice srednje škole i sudionice koje nisu znale odgovoriti na pitanje (N=5220). Osobne mjesecne prihode manje od 3000 kn ima 23.7%, između 3000 i 5000 kn 30.6%, a veće od 5000 45.7% sudionica. Ispitana je zavisnost između osobnih mjesecnih prihoda i toga bi li koristile druge menstrualne potrepštine kada bi njihova cijena bila niža. Dobiven je značajan rezultat koji pokazuje veći udio osoba koje bi koristile nešto drugo (kada bi cijena bila niža) u skupini osoba s najnižim prihodima (do 3000 kn) i u skupini osoba s prihodima između 3000 i 5000 kn, kao i manji udio osoba koje bi koristile nešto drugo u skupini osoba s prihodima iznad 5000 kn.⁴

⁴ ($c_2=146.28$, $df=2$, $N=5220$, $p<.001$); Standardizirani reziduali: Ne bi koristile/prihodi do 3000kn (-9.5), Ne bi koristile/prihodi 3000 do 5000 kn (-3.5), Ne bi koristile/prihodi veći od 5000 kn (11.3), Koristile bi/prihodi do 3000kn (9.5), Koristile bi/prihodi 3000 do 5000 kn (3.5), Koristile bi/prihodi veći od 5000 kn (-11.3)

MENSTRUALNE POTREPŠTINE I MJESEČNA POTROŠNJA

Sudionicama je postavljeno pitanje koliko otprilike mjesечно troše na menstrualne potrepštine. 44.1% sudionica se može svrstati u kategoriju koja na menstrualne potrepštine mjesечно troši do 35 kn, a više od pola sudionica (55.9%) na menstrualne potrepštine mjesечно troši od 40 kn na više. Pri tome trećina sudionica (33.5%) mjesечно na menstrualne potrepštine troši od 40 do 50 kn, a 22.4% mjesечно troši od 55 kn na više.

MJESEČNA POTROŠNJA NA
MENSTRUALNE POTREPŠTINE:

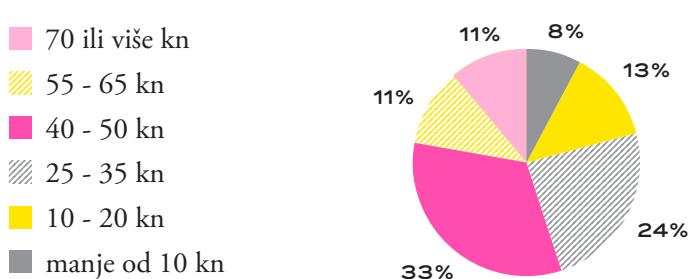
Kada se odvojeno analiziraju odgovori učenica srednje škole i ostalih sudionica na ovo pitanje dobivaju se sljedeći rezultati:

- 29.7% učenica srednje škole se može svrstati u kategoriju koja na menstrualne potrepštine mjesечно troši do 35 kn, a 70.3% na menstrualne potrepštine mjesечно troši od 40 kn na više. Pri tome 39.9% mjesечно troši od 40 do 50 kn, a 30.4% mjesечно troši od 55 kn na više.
- 44.8% ostalih sudionica se može svrstati u kategoriju koja na menstrualne potrepštine mjesечно troši do 35 kn, a 55.2% na menstrualne potrepštine mjesечно troši od 40 kn na više. Pri tome trećina (33.2%) mjesечно na menstrualne potrepštine troši od 40 do 50 kn, a 22.0% mjesечно troši od 55 kn na više.

MJESEČNA POTROŠNJA NA MENSTRUALNE POTREPŠTINE – UČENICE SREDNJE ŠKOLE (N=296)

MJESEČNA POTROŠNJA NA MENSTRUALNE POTREPŠTINE (N=5788)

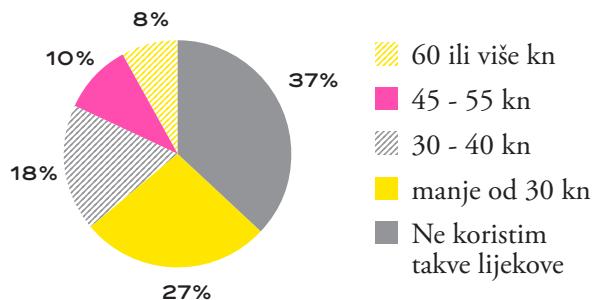

Kada se analiziraju odgovori na pitanje o mjesecnoj potrošnji na menstrualne potrepštine uzimajući u obzir osobne mjesecne prihode sudionica (pri čemu su isključene učenice srednje škole; N=5220) dobivaju se sljedeći rezultati:

- 46.7% sudionica koje imaju osobne mjesecne prihode do 3000 kn na menstrualne potrepštine mjesecno troši do 35 kn, a 53.3% od 40 kn na više. Pri tome 31.8% mjesecno na menstrualne potrepštine troši od 40 do 50 kn, a 21.5% mjesecno troši od 55 kn na više.
- 41.8% sudionica koje imaju osobne mjesecne prihode između 3000 i 5000 kn na menstrualne potrepštine mjesecno troši do 35 kn, a 58.2% od 40 kn na više. Pri tome 34.0% mjesecno na menstrualne potrepštine troši od 40 do 50 kn, a 24.2% mjesecno troši od 55 kn na više.
- 45.9% sudionica koje imaju osobne mjesecne prihode veće od 5000 kn na menstrualne potrepštine mjesecno troši do 35 kn, a 54.1% od 40 kn na više. Pri tome 33.0% mjesecno na menstrualne potrepštine troši od 40 do 50 kn, a 21.1% od 55 kn na više.

Sudionicama je postavljeno i pitanje koliko otprilike mjesecno troše na lijekove za ublažavanje menstrualnih bolova. 27.1% sudionica se može svrstati u kategoriju koja na lijekove mjesecno troši do 30 kn, a 36.4% na lijekove mjesecno troši od 30 kn na više. 36.5% sudionica je navelo da ne koristi takve lijekove.

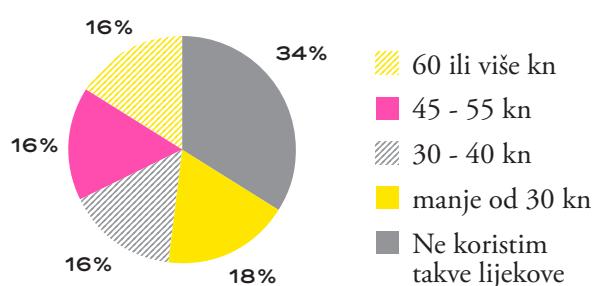
MJESEČNA POTROŠNJA NA LIJEKOVE ZA UBLAŽAVANJE MENSTRUALNIH BOLOVA

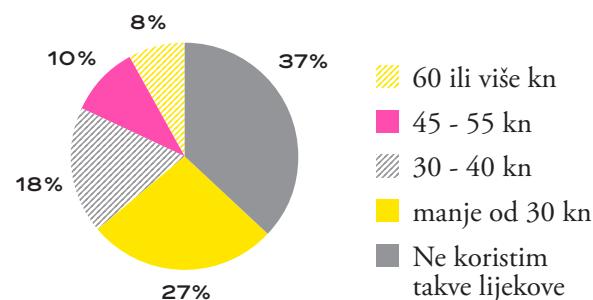
Kada se odvojeno analiziraju odgovori učenica srednje škole i ostalih sudionica na pitanje o potrošnji na lijekove za ublažavanje menstrualnih bolova dobivaju se sljedeći rezultati:

- 17.6% učenica srednje škole se može svrstati u kategoriju koja na lijekove mjesecno troši do 30 kn, a 48.6% troši od 30 kn na više. 33.8% ne koristi takve lijekove.
- 27.6% ostalih sudionica se može svrstati u kategoriju koja na lijekove mjesecno troši do 30 kn, a 35.8% na lijekove mjesecno troši od 30 kn na više. 36.6% ne koristi takve lijekove.

MJESEČNA POTROŠNJA NA LIJEKOVE ZA UBLAŽAVANJE
MENSTRUALNIH BOLOVA – UČENICE SREDNJE ŠKOLE (N=296)

MJESEČNA POTROŠNJA NA LIJEKOVE ZA UBLAŽAVANJE
MENSTRUALNIH BOLOVA (N=5788)

Kada se analiziraju odgovori na pitanje o mjesecnoj potrošnji na lijekove za ublažavanje menstrualnih bolova uzimajući u obzir osobne mjesecne prihode sudionica (pri čemu su isključene učenice srednje škole; N=5220) dobivaju se sljedeći rezultati:

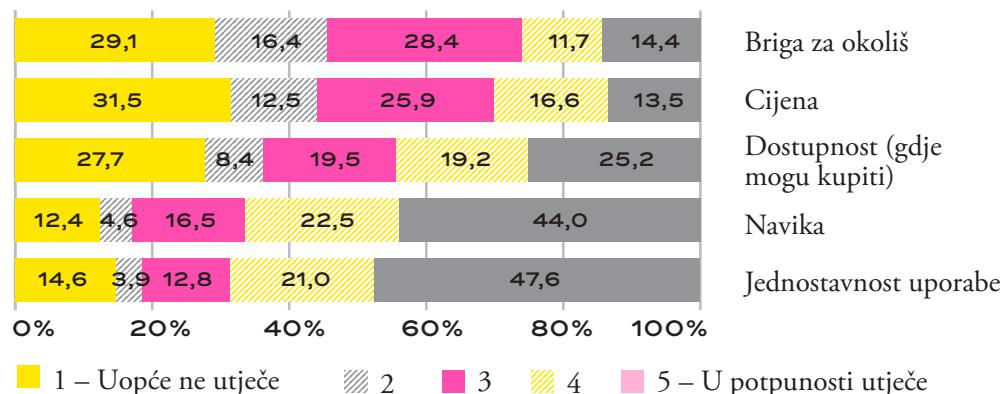
- 27.8% sudionica koje imaju osobne mjesecne prihode do 3000 kn se može svrstati u kategoriju koja na lijekove mjesecno troši do 30 HRK, a 41.4% troši od 30 kn na više. 30.8% ne koristi takve lijekove.
- 25.3% sudionica koje imaju osobne mjesecne prihode između 3000 i 5000 kn se može svrstati u kategoriju koja na lijekove mjesecno troši do 30 kn, a 41.0% na lijekove mjesecno troši od 30 kn na više. 33.7% ne koristi takve lijekove.
- 29.6% sudionica koje imaju osobne mjesecne prihode veće od 5000 kn se može svrstati u kategoriju koja na lijekove mjesecno troši do 30 kn, a 29.1% na lijekove mjesecno troši od 30 kn na više. 41.3% ne koristi takve lijekove.

ODABIR MENSTRUALNIH POTREPŠTINA

Sudionice su na skali procjene od 5 stupnjeva (1 – uopće ne utječe, 5 – u potpunosti utječe) odgovorile koliko cijena menstrualnih potrepština, njihova dostupnost (gdje ih mogu kupiti), jednostavnost uporabe, navika i briga za okoliš utječu na njihovu odluku o tome koje će menstrualne potrepštine koristiti. Rezultati pokazuju relativno visoku samoprocjenu utjecaja jednostavnosti uporabe ($C=4$, $Q_{3-1}=2$) i navike ($C=4$, $Q_{3-1}=2$) na njihovu odluku o korištenju menstrualnih potrepština. Nešto manje od 70% sudionica je ove faktore ocijenila najvišim ocjenama 4 i 5. Samoprocjena utjecaja dostupnosti ($C=3$, $Q_{3-1}=4$), cijene ($C=3$, $Q_{3-1}=3$) i brige za okoliš ($C=3$, $Q_{3-1}=3$) je većeg varijabiliteta i u prosjeku je nešto niža, odnosno sudionice smatraju ovi faktori umjereno utječu na njihovu odluku o tome koje će menstrualne potrepštine koristiti.⁵ Kao ostale faktore koji utječu na njihovu odluku o tome koje će menstrualne potrepštine koristiti navele su: osjećaj ugodnosti, osjećaj sigurnosti, obilnost krvarenja, praktičnost, kvalitetu proizvoda, materijal, zdravstvene razloge, alergije i preporuke.

5 C – medijan, Q_{3-1} – interkvartilni raspon

SAMOPROCJENA UTJECAJA POJEDINIH FAKTORA NA ODLUKU O KORIŠTENJU MENSTRUALNIH POTREPŠTINA

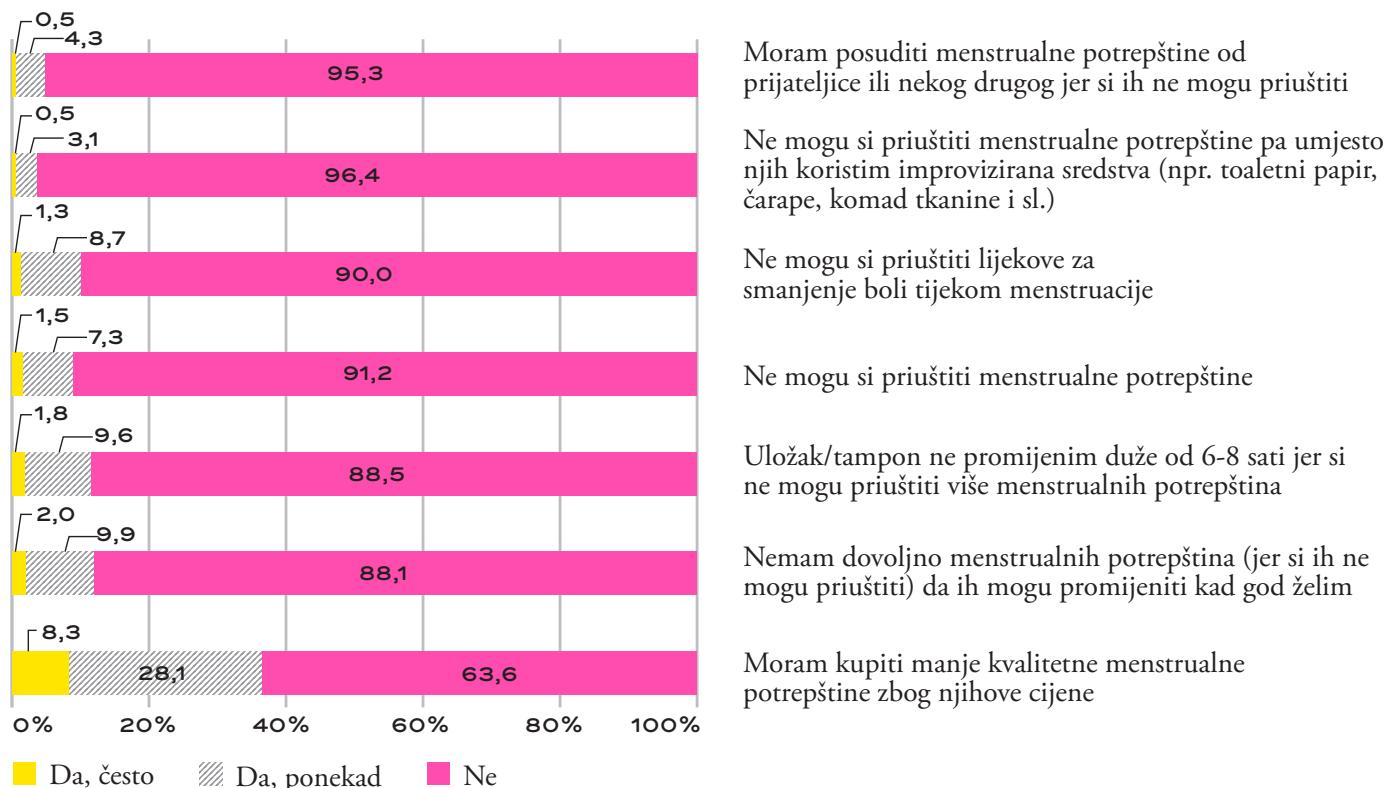

Ispitana je razlika u procjenama utjecaja pojedinih faktora na odluku o korištenju menstrualnih potrepština između učenica srednje škole i ostalih sudionica.⁶ Dobivena je značajna razlika u procjenama utjecaja dostupnosti i jednostavnosti uporabe menstrualnih potrepština na odluku o korištenju, pri čemu im učenice srednje škole daju niže procjene (smatraju da manje utječu na odluku). Za ostale faktore nije dobivena značajna razlika.

DOSTUPNOST MENSTRUALNIH POTREPŠTINA

Sudionice su odgovorile događaju li im se (*često, ponekad, ne*) situacije koje se odnose na (ne) mogućnost da si priušte menstrualne potrepštine.

Više od trećine ispitanica (36.4%) navelo je da im se događa da moraju kupiti manje kvalitetne menstrualne potrepštine zbog njihove cijene, pri čemu 8.3% navodi da je to često, a 28.1% ponekad. Više od 10% ispitanica je navelo da im se događa da nemaju dovoljno menstrualnih potrepština da ih mogu promijeniti kad god žele (11.9%), kao i da si ne mogu priuštit menstrualne potrepštine (11.9%). 10% je bilo u situaciji da si ne može priuštit lijekove za smanjenje boli tijekom menstruacije, a 8.8% je navelo da im se događa situacija da uložak/tampon ne promijene duže od 6-8 sati jer si ne mogu priuštit više menstrualnih potrepština. Manji udio ispitanica je bio u situaciji da su morale posuditi menstrualne potrepštine od prijateljice ili nekog drugog jer si ih nisu mogle priuštit (4.7%).

3.6% sudionica je navelo da im se događa da si ne mogu priuštit menstrualne potrepštine pa umjesto njih koriste improvizirana sredstva (3.1% ponekad, a 0.5% često). Na pitanje koja improvizirana sredstva koriste umjesto menstrualnih potrepština najveći udio ispitanica navodi toaletni papir, a dio koristi komade tkanine/krpe/izrezane majice. Neke su ispitanice navele da su koristile gazu, maramice, vatu, ručnik, dječje pelene, čarape, papirnate ručnike/salvete ili zavoj.

6 Mann Whitney U test:
Dostupnost ($U=746830.00$, $Z=-3.83$, $p<.01$), *Jednostavnost uporabe* ($U=706344.50$, $Z=-5.44$, $p<.01$), *Cijena* ($U=847484.50$, $Z=-0.32$, $p>.05$);
Navika ($U=848497.50$, $Z=-0.29$, $p>.05$), *Briga za okoliš* ($U=804787.00$, $Z=-1.81$, $p>.05$)

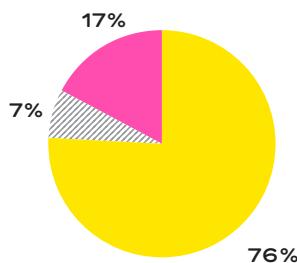
TREBAJU LI MENSTRUALNE POTREPŠTINE BITI BESPLATNE?

Većina ispitanica smatra da bi menstrualne potrepštine trebale biti besplatno dostupne.

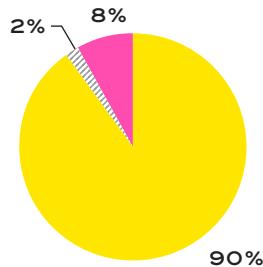
76.4% sudionica smatra da bi Hrvatska trebala uvesti besplatne menstrualne potrepštine.

Da bi menstrualne potrepštine trebale biti besplatno dostupne u školama smatra 89.7% sudionica, a da bi trebale biti besplatno dostupne na fakultetima 85.5% sudionica.

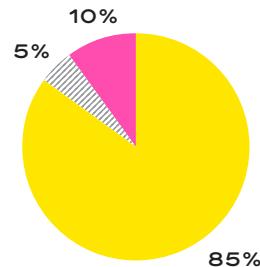
TREBA LI UVESTI BESPLATNE
MENSTRUALNE
POTREPŠTINE?

TREBAJU LI MENSTRUALNE
POTREPŠTINE BITI BESPLATNO
DOSTUPNE U ŠKOLAMA?

TREBAJU LI MENSTRUALNE
POTREPŠTINE BITI
BESPLATNO DOSTUPNE NA
FAKULTETIMA?

■ Nisam sigurna
■ Ne
■ Da

94.9% učenica srednje škole je navelo da bi koristile besplatne menstrualne potrepštine u školama, pri čemu bi ih više od polovice (53.4%) koristilo često, a 41.5% ponekad. 93.9% studentica je navelo da bi koristile besplatne menstrualne potrepštine na fakultetima, pri čemu bi ih 49.6% koristilo često, a 44.3% ponekad.

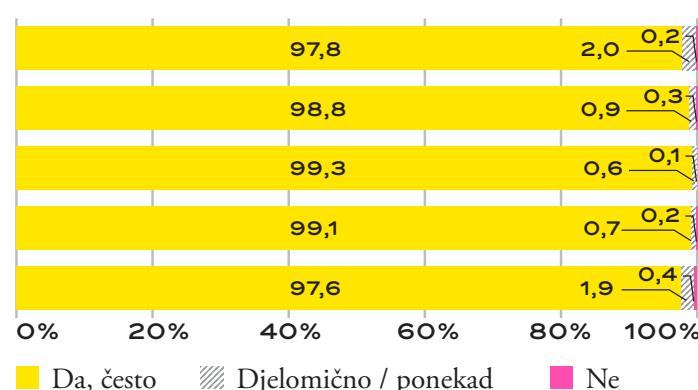
4. Menstrualna higijena

Jedan od ciljeva istraživanja bio je dobiti uvid u mogućnost održavanja menstrualne higijene, s obzirom na osnovne uvjete koje sudionice imaju kod kuće. Također, na poduzorcima sudionica, ispitani su uvjeti na poslu, uvjeti u srednjoj školi i uvjeti na fakultetu.

4.1. Uvjeti kod kuće

Priključeni podaci koji se odnose na osnovne uvjete kod kuće koji su potrebni za održavanje higijene tijekom menstruacije pokazuju da neke sudionice nemaju osigurane navedene uvjete. Sudionice su za svaki uvjet odgovorile je li im dostupan kod kuće (*da, djelomično/ponekad, ne*). Toplu tekuću vodu nema 0.4% sudionica, a 1.9% je imamo samo djelomično/ponekad. Sapun nema 0.3%, a 0.9% sudionica ga ima samo djelomično/ponekad. Toaletni papir nema 0.2% sudionica, a 0.7% ga ima samo djelomično/ponekad. Toalet gdje u privatnosti mogu zamijeniti menstrualne potrepštine nema 0.2% sudionica, a 2.0% ga ima samo djelomično/ponekad. Tekuću vodu nema 0.1% sudionica, a 0.6% je imamo samo djelomično/ponekad.

IMAJU LI OSNOVNE UVJETE ZA ODRŽAVANJE
MENSTRUALNE HIGIJENE KOD KUĆE?

Toalet gdje u privatnosti mogu zamijeniti menstrualne potrepštine

Sapun

Tekuću vodu

Toaletni papir

Toplu tekuću vodu

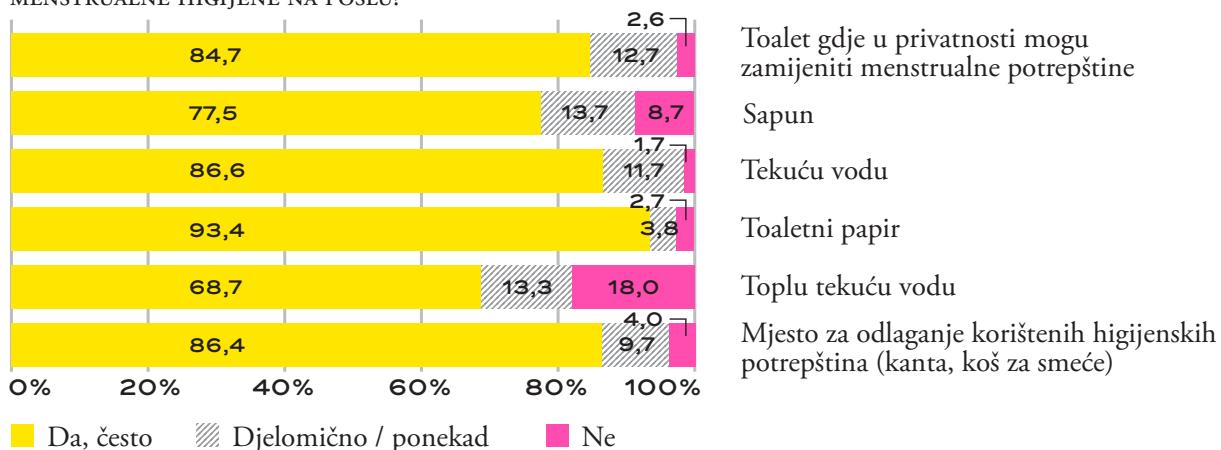
4.2. Uvjeti na poslu

Sudionice dijela istraživanja kojim su ispitani uvjeti na poslu koji se odnose na održavanje menstrualne higijene i rad za vrijeme menstruacije su osobe koje rade, a svoj posao dijelom (14.2%) ili u potpunosti (78.3%) obavljaju na radnom mjestu (N=3952). Sudionice koje rade honorarno/povremeno odgovarale su za trenutni ili zadnji posao, a one koje rade na više poslova odgovarale su za posao na kojem provode najviše vremena.

OSNOVNI UVJETI ZA ODRŽAVANJE MENSTRUALNE HIGIJENE NA POSLU

Dio sudionica odgovorio je da na poslu nema zadovoljene osnovne uvjete potrebne za održavanje higijene tijekom menstruacije. Toplu tekuću vodu nema 18% sudionica, a 13.3% je ima samo djelomično/ponekad. Sapun nema 8.7% sudionica, a 13.7% ga ima samo djelomično/ponekad. Toalet gdje u privatnosti mogu zamijeniti menstrualne potrepštine nema 2.6% sudionica, a 12.7% ga ima samo djelomično/ponekad. Mjesto za odlaganje korištenih menstrualnih potrepština nema 4.0%, a 9.7% ga ima samo djelomično/ponekad. Toaletni papir nema 1.7% sudionica, a 11.7% ga ima samo djelomično/ponekad. Tekuću vodu nema 2.7% sudionica, a 3.8% je ima samo djelomično/ponekad.

IMAJU LI OSNOVNE UVJETE ZA ODRŽAVANJE MENSTRUALNE HIGIJENE NA POSLU?

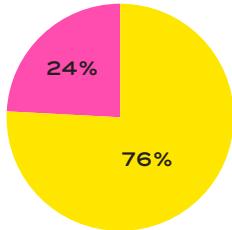

Kada se analiziraju odgovori samo sudionica iz skupine *zaposlenih* koje svoj posao obavljaju isključivo na radnom mjestu (N=2753), odnosno kada se ne uzmu u obzir odgovori samozaposlenih sudionica, onih koje rade honorarne, povremene ili studentske poslove i onih koje posao dijelom obavljaju od kuće, dobivaju se slični rezultati:

	DA	DJELOMIČNO/PONEKAD	NE
Toalet gdje u privatnosti mogu zamijeniti menstrualne potrepštine	85.8	12.0	2.3
Sapun	79.1	11.7	9.2
Toaletni papir	88.6	9.8	1.6
Tekuću vodu	94.1	3.1	2.8
Toplu tekuću vodu	69.5	12.3	18.2
Mjesto za odlaganje korištenih higijenskih potrepština (kanta, koš za smeće)	87.5	8.3	4.1

Većina sudionica (59.6%) smatra da pristup toaletu na njihovom poslu nije prilagođen osobama s invaliditetom. Analiza odgovora koje su dale samo ispitnice s invaliditetom (N=38) pokazuje

sličan rezultat (57.9% smatra da pristup toaletu na njihovom poslu nije prilagođen osobama s invaliditetom). Iz podskupine *zaposlenih* sudionica koje svoj posao obavljaju isključivo na radnom mjestu (N=2753), 62.1% je navelo da pristup toaletu na njihovom poslu nije prilagođen osobama s invaliditetom.

MOGUĆNOST ODLASKA NA PAUZU ZBOG ODRŽAVANJA MENSTRUALNE HIGIJENE KAD GOD IM JE TO POTREBNO

■ Ne
■ Da

23.8% sudionica je navelo da na poslu nemaju mogućnost odlaska na pauzu zbog održavanja menstrualne higijene kad god im je to potrebno. Analiza odgovora podskupine *zaposlenih* sudionica koje svoj posao obavljaju isključivo na radnom mjestu (N=2753) pokazuje da 26.0% nema mogućnost odlaska na pauzu zbog održavanja menstrualne higijene kad god im je to potrebno.

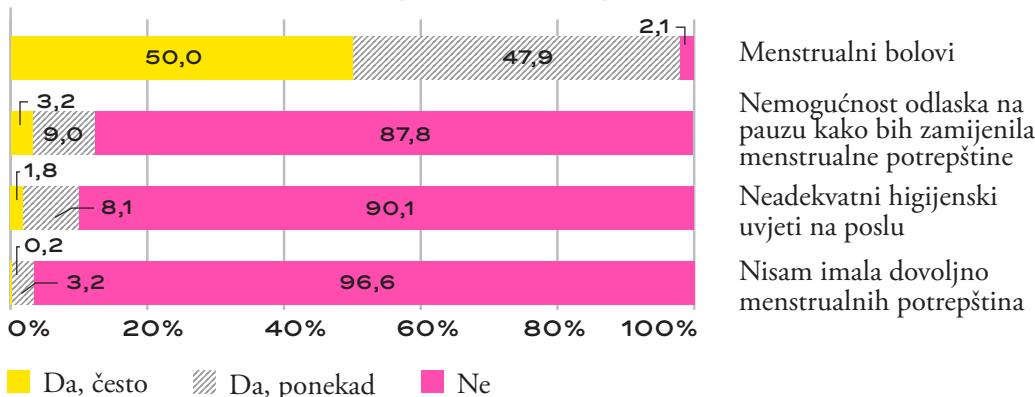
IZOSTANAK S POSLA ZBOG MENSTRUACIJE

Zbog menstruacije je s posla, bar jednom, izostalo 28.6% sudionica.

71.4% sudionica nikad nije izostalo s posla zbog menstruacije, 24.6% u prosjeku izostaje rjeđe od jednog dana mjesečno, 3.1% jedan dan mjesečno, 0.7% dva dana mjesečno, 0.1% tri dana mjesečno, a 0.1% četiri dana mjesečno.

Unutar skupine sudionica koje su navele da su bar jednom izostale s posla zbog menstruacije (N=1130), njih 97.9% navodi da je to zbog menstrualnih bolova (50.0% često, a 47.9% ponekad). Nemogućnost odlaska na pauzu kako bi zamijenile menstrualne potrepštine kao razlog izostanka navodi 12.2% (3.2% često, a 9.0% ponekad), neadekvatne higijenske uvjete 9.9% (1.8% često, a 8.1% ponekad), a izostanak s posla zato što nisu imale dovoljno menstrualnih potrepština navodi 3.4% (0.2% često, a 3.2% ponekad).

RAZLOZI IZOSTANKA S POSLA ZA VRIJEME MENSTRUACIJE

Kao dodatne razloge izostanka s posla zbog menstruacije sudionice navode razne tjelesne simptome (migrene, glavobolje, malaksalost, mučninu, povraćanje, blago povišenu temperaturu, gubitak svijesti, umor, iscrpljenost, probavne smetnje, proljev, vrtoglavicu), kao i jako obilno krvarenje.

Sudionice koje izostaju s posla zbog menstruacije najčešće zbog izostanka koriste slobodne dane (46.8%), 22.9% koristi bolovanje, 12.5% koristi godišnji odmor, a 4.8% mogućnost rada od kuće. Ostale odgovore je navelo 13.0% ispitanica (npr. dogovor s poslodavcem, dogovor s kolegama/kolegicama, zamjenu smjena, naknadnu nadoknadu posla, nedolazak na posao uz izostanak satnice kod studentskih/honorarnih poslova).

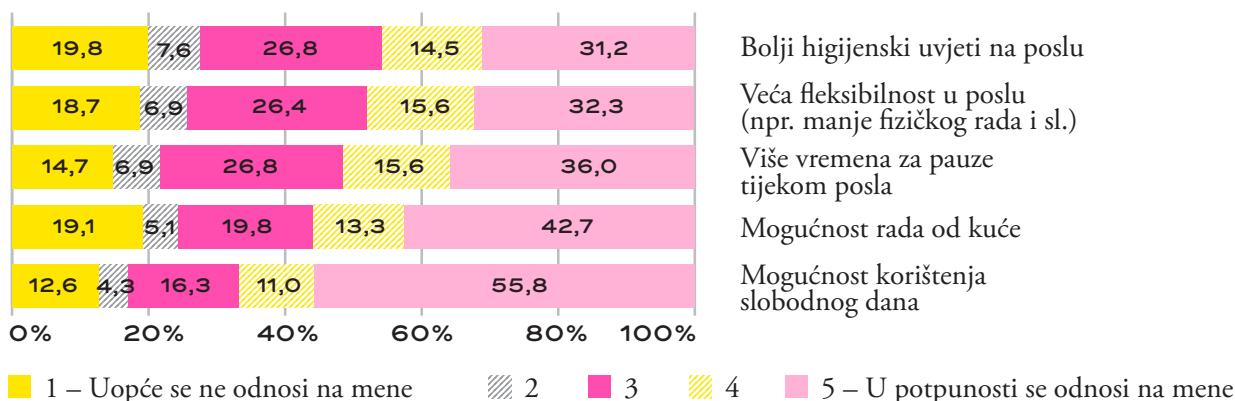
Analiza koja se odnosi na izostajanje s posla zbog menstruacije dodatno je provedena na podskupini *zaposlenih* sudionica koje svoj posao obavljaju isključivo na radnom mjestu (N=2753). Zbog menstruacije je s posla, bar jednom, izostalo 24.2% sudionica. 75.8% sudionica nikad nije

izostalo s posla zbog menstruacije, 21.8% u prosjeku izostaje rjeđe od jednog dana mjesečno, 2.0% jedan dan mjesečno, 0.3% dva dana mjesečno, manje od 0.1% tri, manje od 0.1% četiri dana mjesečno. Unutar skupine sudionica koje su navele da su bar jednom izostale s posla zbog menstruacije ($N=666$), njih 97.3% navodi da je to zbog menstrualnih bolova (47.9% često, a 49.4% ponekad). Nemogućnost odlaska na pauzu kako bi zamijenile menstrualne potrepštine kao razlog izostanka navodi 11.7% (2.8% često, a 8.9% ponekad), neadekvatne higijenske uvjete 9.5% (2.0% često, a 7.5% ponekad), a izostanak s posla zato što nisu imale dovoljno menstrualnih potrepština navodi 3.8% (0.3% često, a 3.5% ponekad).

KAKO OLAKŠATI RAD ZA VRIJEME MENSTRUACIJE?

Sudionice su na skali procjene od 5 stupnjeva odgovorile koliko bi im pojedini uvjeti olakšali rad za vrijeme menstruacije (1 – *uopće ne bi olakšali* do 5 – *u potpunosti bi olakšali*). S obzirom da su ove uvjete procjenjivale sudionice čiji se uvjeti rada i zahtjevi posla razlikuju, potrebno je naglasiti da se prikazani rezultati odnose na sve sudionice uključene u ovaj dio istraživanja, neovisno o stvarnim higijenskim uvjetima i ostalim uvjetima rada na njihovom poslu. Uvjet za koji sudionice smatraju da bi im u najvećoj mjeri olakšao rad za vrijeme menstruacije je mogućnost korištenja slobodnog dana ($C=5$, $Q_{3-1}=2$). 66.8% sudionica ovaj uvjet ocjenjuje najvišim ocjenama 4 i 5. Također, relativno visoko procjenjuju da bi im rad olakšala mogućnost rada od kuće ($C=4$, $Q_{3-1}=2$), kao i više vremena za pauze tijekom posla ($C=4$, $Q_{3-1}=2$). Umjerene procjene su dodijelile većoj fleksibilnosti u poslu ($C=3$, $Q_{3-1}=3$) i boljim higijenskim uvjetima ($C=3$, $Q_{3-1}=3$), što bi im također u određenoj mjeri olakšalo rad za vrijeme menstruacije.

KOLIKO BI IM POJEDINI UVJETI OLAKŠALI RAD ZA VRIJEME MENSTRUACIJE?

Analiza koja se odnosi na izostajanje s posla zbog menstruacije dodatno je provedena na podskupini *zaposlenih* sudionica koje svoj posao obavljaju isključivo na radnom mjestu ($N=2753$). Uvjet za koji smatraju da bi im u najvećoj mjeri olakšao rad za vrijeme menstruacije je mogućnost korištenja slobodnog dana ($C=5$, $Q_{3-1}=2$). 67.6% sudionica ovaj uvjet ocjenjuje najvišim ocjenama 4 i 5. Također, relativno visoko procjenjuju da bi im rad olakšalo više vremena za pauze tijekom posla ($C=4$, $Q_{3-1}=2$), kao i mogućnost rada od kuće ($C=4$, $Q_{3-1}=2$). U određenoj mjeri bi im rad za vrijeme menstruacije olakšali i veća fleksibilnosti u poslu ($C=3$, $Q_{3-1}=3$), kao i bolji higijenski uvjeti ($C=3$, $Q_{3-1}=3$).

Na otvoreno pitanje o dodatnim uvjetima koji bi im olakšali rad za vrijeme menstruacije, sudionice su u najvećoj mjeri navele uvjete koji se odnose na sanitarne čvorove na poslu, a uključuju njihovu veću čistoću, dostupnost umivaonika koji nije ispred toaleta, veći broj toaleta i njihovu veću blizinu/dostupnost, veću razinu privatnosti u toaletu, tuš, bide, pristupačnost toaleta osobama s invaliditetom. Smatraju da bi im veće razumijevanje (posebno u vezi menstrualnih bolova) od strane nadređenih i kolega/kolegica znatno olakšalo rad. Također, navode

da bi im rad za vrijeme menstruacije olakšala dostupnost menstrualnih potrepština na poslu, automat s higijenskim potrepštinama, mjesto (ormarić) na koje bi mogle pospremiti svoje menstrualne potrepštine u toaletu, mogućnost unošenja menstrualnih potrepština u pogon, dostupnost analgetika. Neke su sudionice spomenule i mogućnost nošenja ugodnije radne odjeće (kute) i bolje organizirani javni prijevoz (kraće putovanje na posao). Dio sudionica ponovno je naglasio da bi im rad za vrijeme menstruacije olakšala mogućnost korištenja slobodnih dana, veća fleksibilnost u poslu uz mogućnost da sjednu, mogućnost korištenja stolca na blagajni, osigurano mjesto gdje bi se mogle malo odmoriti, oslobođenost od teških fizičkih poslova i od terenskog rada. Naglasile su i važnost mogućnosti odlaska na toalet kad god im je potrebno, skraćeno radno vrijeme, fleksibilno radno vrijeme, mogućnost korištenja više pauza, korištenje pauza kada im je potrebno i održavanje kraćih sastanaka.

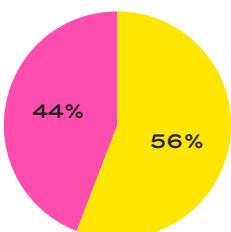
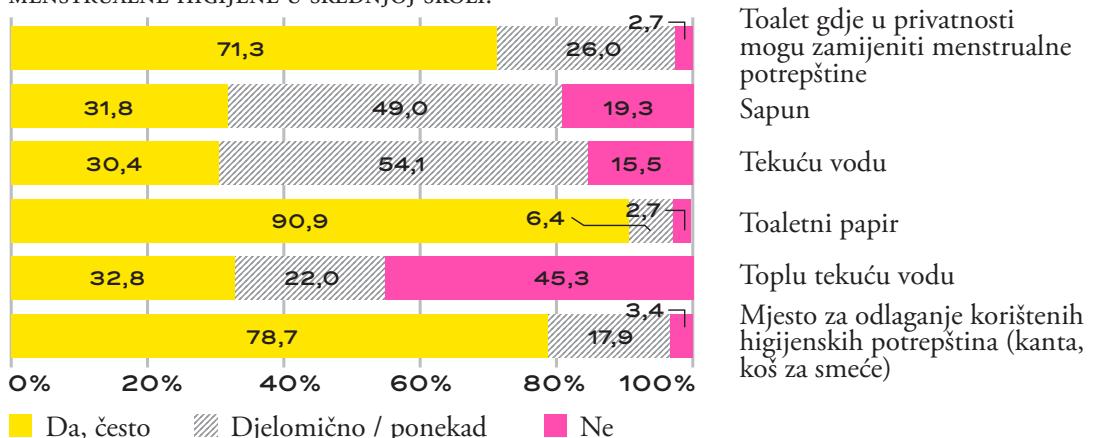
4.3. Uvjeti u srednjoj školi

U dijelu istraživanja koje se odnosi na održavanje menstrualne higijene i uvjete u srednjoj školi sudjelovalo je 296 učenica srednjih škola⁷.

OSNOVNI UVJETI ZA ODRŽAVANJE MENSTRUALNE HIGIJENE U SREDNJIM ŠKOLAMA

Dio učenica srednje škole odgovorio je da u školi nema zadovoljene osnovne uvjete potrebne za održavanje higijene tijekom menstruacije. Toplu tekuću vodu nema 45.3% ispitanih učenica, a 22.0% je ima samo djelomično/ponekad. Sapun nema 19.3% ispitanih učenica, a 49.0% ga ima samo djelomično/ponekad. Toaletni papir nema 15.5% sudionica, a 54.1% ga ima samo djelomično/ponekad. Toalet gdje u privatnosti mogu zamijeniti menstrualne potrepštine nema 2.7% ispitanih učenica, a 26.0% ga ima samo djelomično/ponekad. Mjesto za odlaganje korištenih menstrualnih potrepština nema 3.4%, a 17.9% ga ima samo djelomično/ponekad. Tekuću vodu nema 2.7% ispitanih učenica, a 6.4% je ima samo djelomično/ponekad.

IMAJU LI OSNOVNE UVJETE ZA ODRŽAVANJE MENSTRUALNE HIGIJENE U SREDNJOJ ŠKOLI?

MOGUĆNOST ODLASKA NA PAZU ZBOG ODRŽAVANJA MENSTRUALNE HIGIJENE KAD GOD IM JE TO POTREBNO

■ Ne
■ Da

Većina ispitanih učenica (53.4%) smatra da pristup toaletu u njihovoј školi nije prilagođen osobama s invaliditetom.

43.6% ispitanih učenica je navelo da u školi nemaju mogućnost odlaska na pauzu zbog održavanja menstrualne higijene kad god im je to potrebno.

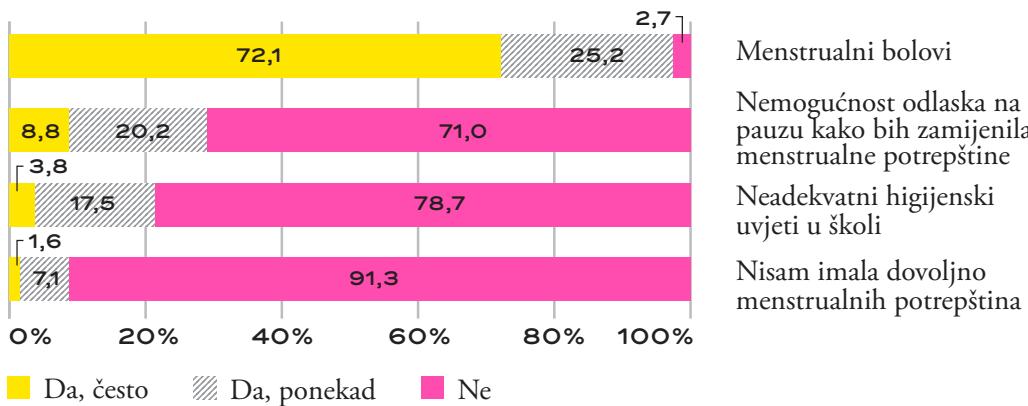
IZOSTANAK IZ ŠKOLE ZBOG MENSTRUACIJE

Zbog menstruacije je iz škole, bar jednom, izostalo 61.8% ispitanih učenica.

38.2% nikad nije izostalo iz škole zbog menstruacije, 40.9% u prosjeku izostaje rjeđe od jednog dana mjesečno, 11.5% jedan dan mjesečno, 7.8% dva dana mjesečno, 1.4% tri dana mjesečno, a 0.3% četiri dana mjesečno.

Unutar skupine ispitanih učenica koje izostaju iz škole zbog menstruacije (N=183), njih 97.3% navodi da je to zbog menstrualnih bolova (72.1% često, a 25.1% ponekad). Nemogućnost odlaska na pauzu kako bi zamijenile menstrualne potrepštine kao razlog izostanka navodi 29.0% (8.8% često, a 20.2% ponekad), neadekvatne higijenske uvjete navodi 21.3% (3.8% često, a 17.5% ponekad), a izostanak iz škole zato što nisu imale dovoljno menstrualnih potrepština navodi 8.7% ispitanih učenica koje izostaju (1.6% često, a 7.1% ponekad).

RAZLOZI IZOSTANKA IZ ŠKOLE ZA VRIJEME MENSTRUACIJE

Kao dodatne razloge izostanka iz škole zbog menstruacije učenice su navele obilnu menstruaciju, osjećaj socijalne nelagode, bezvrijednost zbog bolova, potrebu za presvlačenjem zbog menstruacije koja je procurila i potrebu za čestim obavljanjem velike nužde.

Učenice koje su navele da izostaju iz škole zbog menstruacije najčešće opravdavaju izostanak ispričnicom roditelja (86.9%), 11.5% opravdava izostanak ispričnicom liječnika, a ostale (1.1%) ne opravdavaju ili opravdavaju same.

4.4. Uvjeti na fakultetu

U dijelu istraživanja koje se odnosi na održavanje menstrualne higijene i uvjete na fakultetu sudjelovalo je 1031 studentica⁸.

OSNOVNI UVJETI ZA ODRŽAVANJE MENSTRUALNE HIGIJENE NA FAKULTETIMA

Dio studentica odgovorio je da na fakultetu nema zadovoljene osnovne uvjete potrebne za održavanje higijene tijekom menstruacije. Toplu tekuću vodu nema 22.5% ispitanih studentica, a 31.2% je imala samo djelomično/ponekad. Sapun nema 12.8% ispitanih studentica, a 46.9% ga ima samo djelomično/ponekad. Toaletni papir nema 7.9%, a 51.3% ga ima samo djelomično/ponekad. Toalet gdje u privatnosti mogu zamijeniti menstrualne potrepštine nema 1.4%, a 16.6% ga ima samo djelomično/ponekad. Mjesto za odlaganje korištenih menstrualnih potrepština nema 2.2%, a 19.3% ga ima samo djelomično/ponekad. Tekuću vodu nema 0.8% ispitanih studentica, a 3.3% je imala samo djelomično/ponekad.

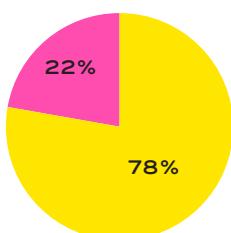
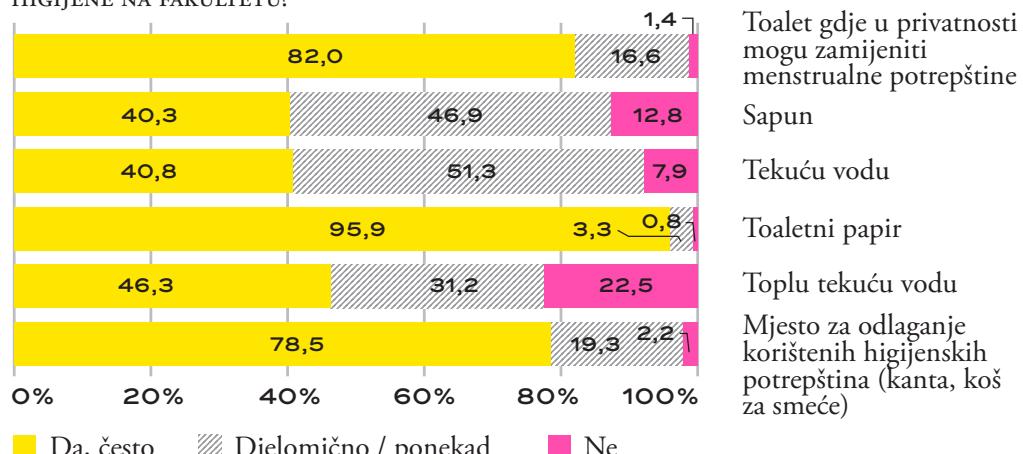
8 Županija:

- 1 Zagrebačka 6.9%,
- 2 Krapinsko-zagorska 3.2%,
- 3 Sisačko-moslavačka 2.9%,
- 4 Karlovačka 2.6%,
- 5 Varaždinska 4.1%,
- 6 Koprivničko-križevačka 2.5%,
- 7 Bjelovarsko-bilogorska 2.7%,
- 8 Primorsko-goranska 12.9%,
- 9 Ličko-senjska 1.4%,
- 10 Virovitičko-podravska 2.2%,
- 11 Požeško-slavonska 2.0%,
- 12 Brodsko-posavska 3.4%,
- 13 Zadarska 2.4%,
- 14 Osječko-baranjska 7.8%,
- 15 Šibensko-kninska 2.5%,
- 16 Vukovarsko-srijemska 2.9%,
- 17 Splitsko-dalmatinska 7.6%,
- 18 Čitgarska 4.6%,
- 19 Dubrovačko-neretvanska 1.7%,
- 20 Međimurska 1.3%,
- 21 Grad Zagreb 22.4%

Veličina mjesta: grad s više od 100 000 stanovnika 35.7%, grad od 50 000 do 100 000 stanovnika 9.4%, grad od 20 000 do 50 000 stanovnika 11.0%, grad od 10 000 do 20 000 stanovnika 8.5%, grad do 10 000 stanovnika 10.5%, selo 24.9%

Radni status: 56.4% ne radi uz studiranje, 43.6% radi uz studiranje

IMAJU LI OSNOVNE UVJETE ZA ODRŽAVANJE MENSTRUALNE HIGIJENE NA FAKULTETU?

MOGUĆNOST ODLASKA NA PAUZU ZBOG ODRŽAVANJA MENSTRUALNE HIGIJENE KAD GOD IM JE TO POTREBNO

■ Ne
■ Da

26.3% studentica smatra da pristup toaletu u njihovoj školi nije prilagođen osobama s invaliditetom.

22.1% ispitanih studentica je navelo da na fakultetu nemaju mogućnost odlaska na pauzu zbog održavanja menstrualne higijene kad god im je to potrebno.

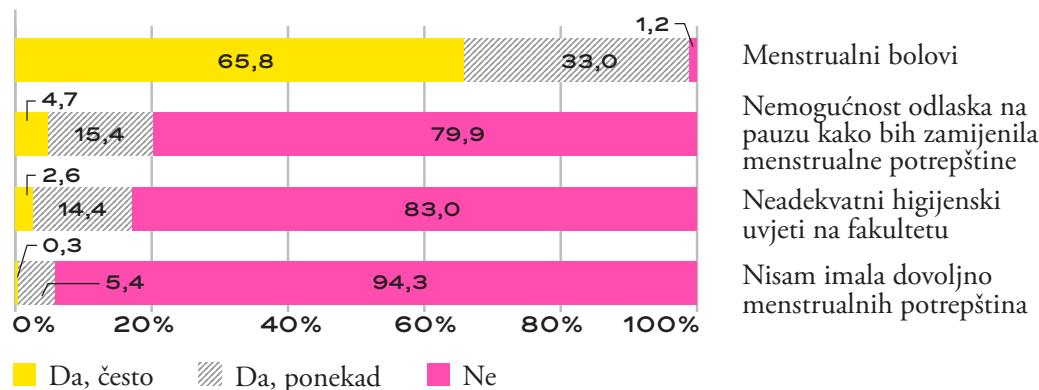
IZOSTANAK S FAKULTETA ZBOG MENSTRUACIJE

Zbog menstruacije je s fakulteta, barem jednom, izostalo 68.1% ispitanih studentica.

31.9% ispitanih studentica nikad nije izostalo s fakulteta zbog menstruacije, 44.7% u prosjeku izostaje rijed od jednog dana mjesečno, 15.6% jedan dan mjesečno, 6.4% dva dana mjesečno, 1.0% tri dana mjesečno, 0.2% četiri dana mjesečno, a 0.2% pet ili više dana mjesečno.

Unutar skupine ispitanih studentica koje izostaju s fakulteta zbog menstruacije (N=703), njih 98.8% navodi da je to zbog menstrualnih bolova (65.8% često, a 33.0% ponekad). Nemoćnost odlaska na pauzu kako bi zamijenile menstrualne potrepštine kao razlog izostanka navodi 20.1% (4.7% često, a 15.4% ponekad), neadekvatne higijenske uvjete navodi 17.0% (2.6% često, a 14.4% ponekad), a izostanak s fakulteta zbog nedostatka menstrualnih potrepština navodi 5.7% ispitanih studentica koje izostaju (0.3% često, a 5.4% ponekad).

RAZLOZI IZOSTANKA S FAKULTETA ZA VRIJEME MENSTRUACIJE

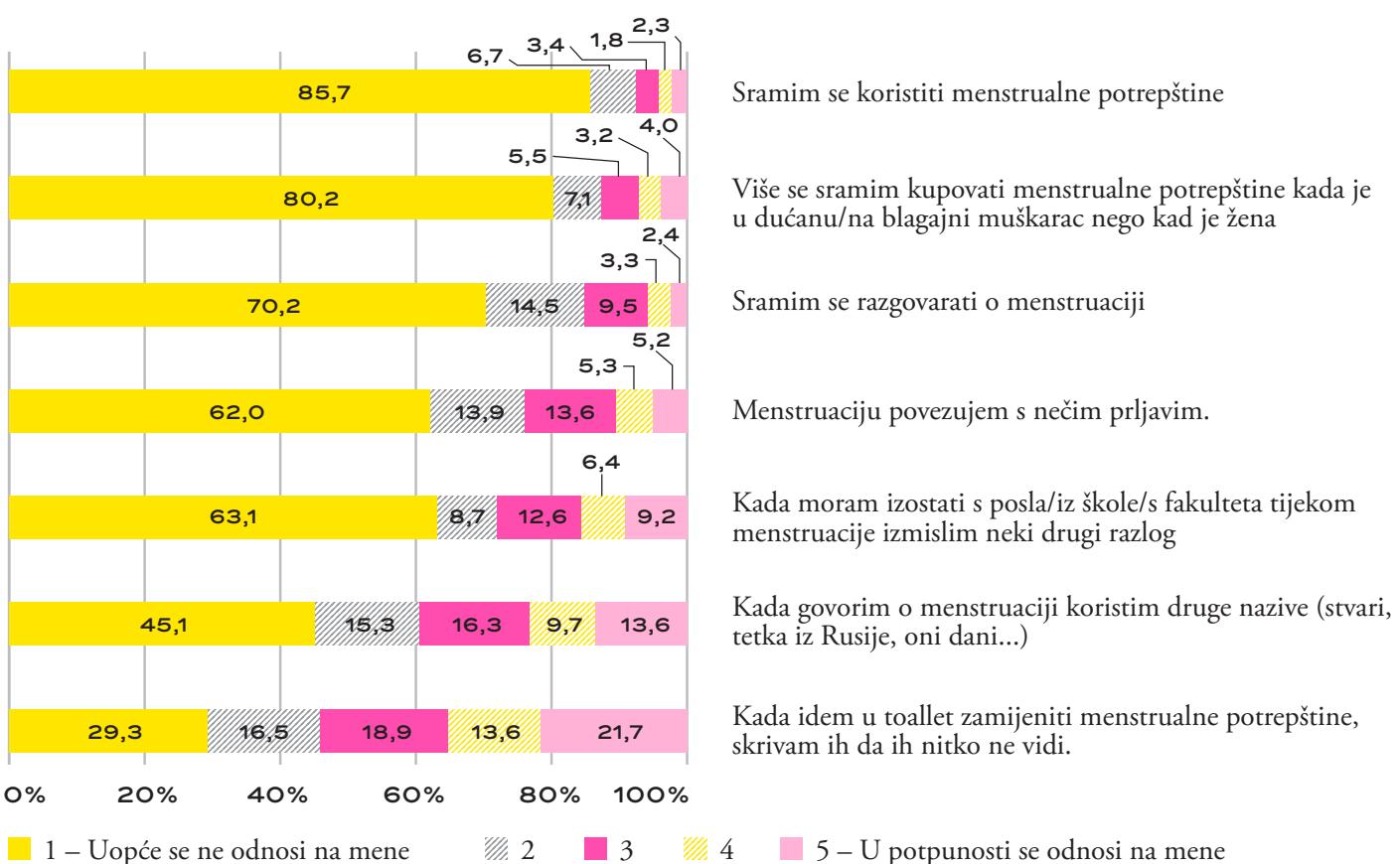

Kao dodatne razloge izostanka s fakulteta zbog menstruacije studentice su navele razne tjelesne simptome (mučnina, slabost, vrtoglavica, probavni problemi, proljev, gubitak svijesti), obilno krvarenje, psihološke razloge (loše raspoloženje, bezvoljnost, promjene raspoloženja, anksioznost, depresivnost), potrebu za presvlačenjem zbog menstruacije koja je procurila, dugo putovanje do fakulteta na kojem nemaju mogućnost odlaska u toalet i izbjegavanje vježbanja na tjelesnom zbog krvarenja.

Studentice koje su navele da izostaju s fakulteta zbog menstruacije najčešće ne opravdavaju izostanak (71.1%). Manji udio studentica je naveo da izostanak zbog menstruacije opravdava ispričnicom roditelja (17.9%) ili ispričnicom liječnika (10.1%), a ostale (0.9%) opravdavaju same.

5. Menstruacija i sram

Na kraju istraživanja postavljeno je nekoliko pitanja koja se odnose na osjećaj stida ili srama koji se vezuje uz menstruaciju. Sudionice su na skali procjene od 1 (uopće se ne odnosi na mene) do 5 (u potpunosti se odnosi na mene) procijenile koliko se pojedine tvrdnje odnose na njih, kako bi se ispitalo srame li se razgovarati o menstruaciji, kupovati menstrualne potrepštine i sl.

Sudionice su navedene tvrdnje procijenile relativno niskim procjenama, što ukazuje na nisku prosječnu procjenu stida ili srama koji se vezuje za menstruaciju. Srednja procjena (medijan) za većinu tvrdnji iznosi 1. Iznimka je korištenje drugih naziva kada govore o menstruaciji ($C=2$, $Q_{3-1}=2$) i skrivanje menstrualnih potrepština kada ih idu zamijeniti u toalet ($C=3$, $Q_{3-1}=3$).

7 Spearmanov ρ : *Sramim se razgovarati o menstruaciji (-.11**), Sramim se kupovati menstrualne potrepštine (-.13**), Više se sramim kupovati menstrualne potrepštine kada je u dućanu/na blagajni muškarac nego kad je žena (-.12**), Kada idem u toalet zamijeniti menstrualne potrepštine, skrivam ih da ih nitko ne vidi (-.09**), Kada moram izostati s posla/iz škole/s fakulteta tijekom menstruacije izmislim neki drugi razlog (-.10**), Menstruaciju povezujem s nečim prljavim. (-.15**), Kada govorim o menstruaciji koristim druge nazive (stvari, tetka iz Rusije, oni dani...) (-.10**);*

$^{**}p<0.01$.

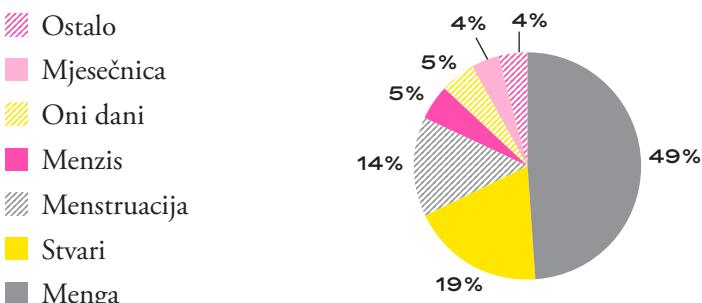
Međutim, kod određenog dijela sudionica (koje su tvrdnje ocijenile najvišim ocjenama 4 i 5) vidljiva je prisutnost srama pri kupovanju menstrualnih potrepština (4.1%), više se srame kada je prodavač muškarac (7.1%), srame se razgovarati o menstruaciji (5.7%) i menstruaciju povezuju s nečim prljavim (10.5%). 15.6% sudionica navodi neki drugi razlog izostanka s posla/iz škole/s fakulteta kada izostaju zbog menstruacije. Više od trećine ispitanica menstrualne potrepštine skriva kada ih idu zamijeniti u toalet (35.3% je ovu tvrdnju ocijenilo ocjenama 4 i 5).

Dobivena je značajna negativna korelacija između procjena navedenih tvrdnji i dobi, koja ukazuje na niže procjene starijih osoba (manju razinu srama), odnosno više procjene mlađih osoba. Međutim, važno je napomenuti da su koeficijenti korelacije niski (od $-.09$ za tvrdnju *Kada idem u toalet zamijeniti menstrualne potrepštine, skrivam ih da ih nitko ne vidi* do $-.15$ za tvrdnju *Menstruaciju povezujem s nečim prljavim*).⁷

Na pitanje koji naziv najčešće koriste kada govore o menstruaciji, najviše sudionica (48.9%) je navelo da koristi naziv *menga*. Termin *stvari* koristi 19.1%, *menstruacija* 14.0%, *menzis* 5.3%, *oni dani* 5.2%, a *mjesečnica* 4.0%.

Ostale nazive koristi 3.5% sudionica. Navele su korištenje različitih oblika termina *teta/tetka* (iz Rusije, Amerike, Njemačke, Francuske, u crvenom i sl.), termine *curim*, *krvarim*, neodređene termine *dobila sam*, *imam*, *oni dani*, *ono*, različite izvedenice iz riječi menstruacija (npr. *menstra*, *mengica*, *meca*, *menza*, *menzica*, *menstra*, *mengis*, *mengusica*), termine vezane za crvenu boju (npr. *crvena armija*, *crveno*, *more*, *usijanje*, *crveni slapovi*, *crvenkapa*, *komunisti*, *Rusi*). Neke sudionice menstruaciju imenuju kao živo biće (npr. *prijateljica*, *frendica*, *gospodica*, *vještica*), neke koriste termin *problemi* (*tehnički*, *tekući*), *Perioda*, *PMS*, *Ženski dani/radosti/muke*. Odgovori sudionica sadrže i kreativne termine kao što su npr. *Dani uterusa*, *Las Cosas*, *Slapovi Niagara*, *Neš biti tata, slavlje moje ženstvenost*.

NAZIVI KOJI SE KORISTE KADA SE GOVORI O MENSTRUACIJI

6. Zaključak, napomene i prijedlozi

Ovim smo istraživanjem nastojale prikupiti informacije o korištenju menstrualnih potrepština, njihovoj potrošnji i dostupnosti, uvjetima održavanja menstrualne higijene kod kuće, uvjetima na poslu, uvjetima u srednjim školama i na fakultetima i sramu koji se vezuje uz menstruaciju.

Svjesne širine odabrane teme i ograničenja dostupne metode istraživanja, pokušale smo prikupiti vrijedne podatke koji će biti korisni za raspravu i koji će potaknuti daljnja istraživanja na temu menstrualnog siromaštva. Zahvalne smo svim sudionicama koje su se odazvale i ispunile online upitnik čime su nam pomogle u provedbi istraživanja na uzorku ove veličine.

Nakon prikaza rezultata ovog prvog velikog istraživanja u Hrvatskoj na zadanu temu, važno je spomenuti ograničenja i smjernice za buduća istraživanja. Kao što je navedeno u uvodu, istraživanje je provedeno online upitnikom. Iako je sudjelovalo više od 6000 sudionica, nije bilo

moguće uključiti određene skupine ispitanica. To se posebno odnosi na ispitanice koje žive u lošijim materijalnim uvjetima, čiji bi odgovori u velikoj mjeri doprinijeli istraživanju. Mnoge od njih nemaju pristup internetu, odnosno tehničke uvjete za ispunjavanje online upitnika.

Iako prikazani rezultati daju važan uvid u problem istraživanja važno ih je oprezno interpretirati, uzimajući u obzir navedeno ograničenje. Moglo bi se pretpostaviti da bi provedba istraživanja na nacionalnom reprezentativnom uzorku dovela do rezultata koji bi se razlikovali od rezultata dobivenih ovim istraživanjem. Ova se pretpostavka odnosi na sve zahvaćene teme, a u najvećoj mjeri na dostupnost menstrualnih potrepština i uvjete održavanja menstrualne higijene, pri čemu pretpostavljamo da bi rezultati pokazali lošije stanje.

Nadamo se da će rezultati ovog istraživanja doprinijeti raspravama na temu menstrualnog siromaštva i potaknuti nova istraživanja kojima će se dublje i šire ispitati tema. Neki od prijedloga za buduća istraživanja su ispitivanje potrošnje i dostupnosti menstrualnih potrepština na nacionalnom reprezentativnom uzorku, razvijanje upitnika za ispitivanje stigmatizacije vezane za menstruaciju, ispitivanje uvjerenja i stavova o menstruaciji, ispitivanje odnosa između uvjeta na poslu (koji se odnose na mogućnost održavanja menstrualne higijene i prilagodbe radnih uvjeta tijekom menstruacije) i radne produktivnosti, provedba kvalitativnih istraživanja (npr. intervjuja i fokus grupe) s posebnim skupinama, kao što su npr. materijalno ugrožene osobe, radnice koje obavljaju težak fizički posao itd.

7. Radovi

Nakon što je provedeno istraživanje na temu menstrualnog siromaštva objavljen i je poziv za dostavu radova koji tematiziraju menstruaciju, kao i stigmu vezanu uz istu. Na idućim stranicama se nalaze radovi različitih formata koji se bave društveno uvjetovanim shvaćanjem menstruacije i menstrualnih potrepština, kao i osobna razmišljanja umjetnica o ovoj toliko važnoj, i toliko neshvaćenoj biološkoj pojavnosti.

Kuki 2019

Marieta Vučić

Sad sam žena

kad sam dobila prvu menstruaciju
baka mi je
šaptom gurnula uložak ispod vrata
rekla je
eva je jednom naljutila boga
danasa si postala žena
ovo je njegova kazna
tvoja maternica je sat
rekla je zapamti
nije damski govoriti
o krvi ljuštenju bolovima
pamuku natopljenom
gustum toplim grimizom
rekla je
sad si žena
i stisnula mi maternicu šutnjom

bako
da je tvoj bog žena
rekla bi
u redu je vrištati
položila bi tople ruke na moj trbuš
poljubila bi moje otečene grudi
mjesec bi obojala tamno crveno
bako
sad sam žena i znam
treba nam bog koji krvari

Lara Mandli

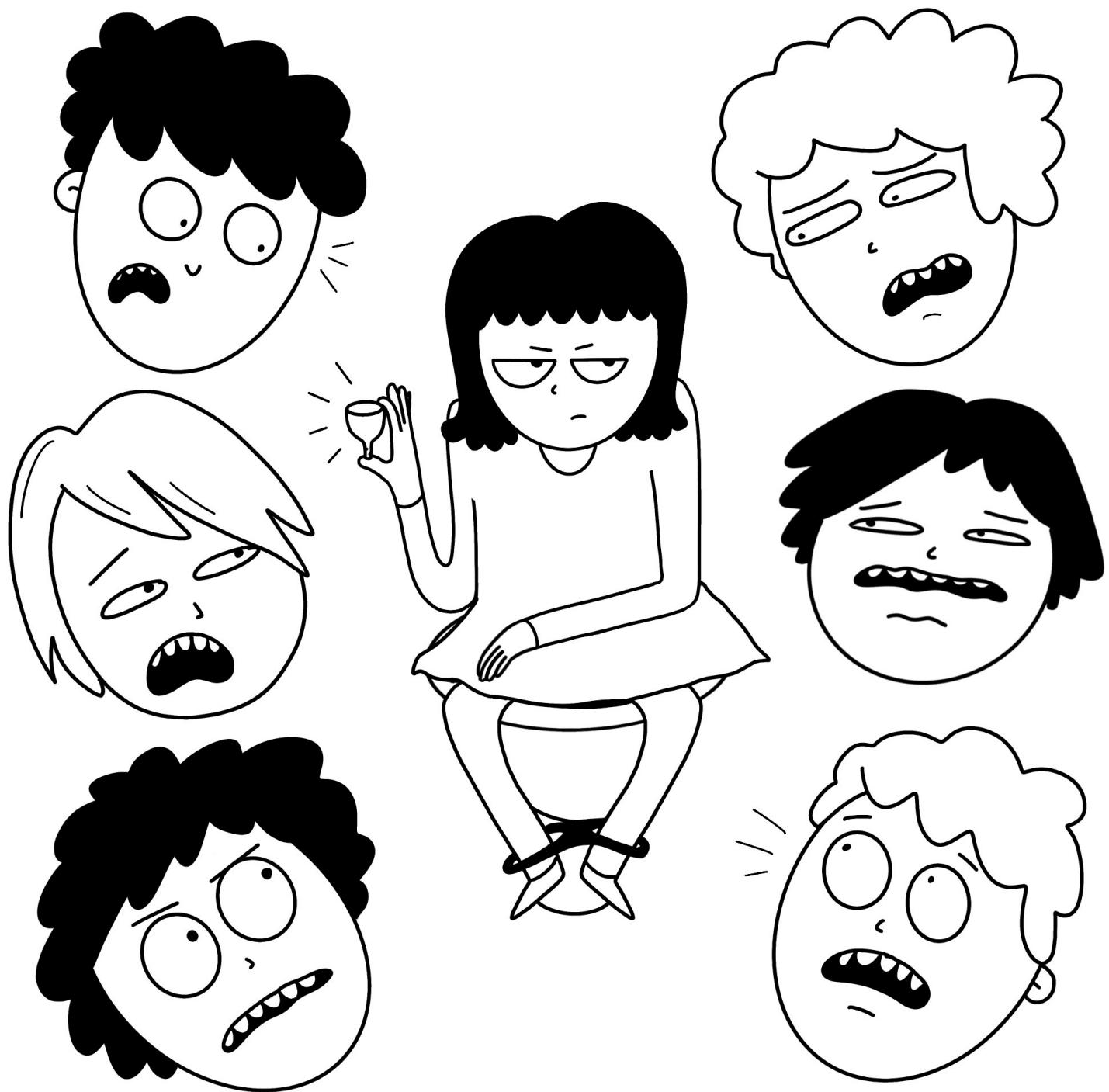
Muški strah

Roberta Stanić

Sram

Roberta Stanić

Muško nerazumijevanje
Roberta Stanić

Krik u kutu

“Zauzeto?” Duško nije bio tipičan duh. Za razliku od svojih suduhova bio je obziran. Ako je video da je neko mjesto nastanjeno, privremeno ili za stalno, nije ga opsjedao. Smatrao je takvo ponašanje krajnje nepristojnim. Upravo iz tog je razloga birao mjesta koja su drugi duhovi smatrali nezanimljivim. Kutove, recimo. Tamo se Duško osjećao najsigurnije i najsmirenije. Nikog nije smetao, nikog uz nemiravao, kao što je, ako se njega pitalo (a nikad nije), jedino i bilo ispravno.

I upravo se iz tog razloga nalazio tu gdje se nalazio, naletjevši na nekog sebi sličnog. Naime, duh koji je već zauzeo kut na koji se Duško namjerio bio je, baš poput njega, oduhovljen na najgori mogući način: nasilnom smrću. Svježi tragovi krvi bili su više nego vidljivi na mlađom duhu čiji je pogled bio prikovan za Dušku.

Pobojavši se da ga mlađuhić nije dobro čuo, Duško ponovi pitanje, pretvorivši ga više u konstataciju i ispričavanje, kao što mu je i bilo u naravi:

„Zauzeto je dakle. Neću smetati. Vidim da Vam godi samoća.”

Za razliku od drugih duhova Duško je također bio jedan vrlo pristojan i dobro odgojen duh i izgleda da mu je upravo njegov dobar odgoj pomogao uspostaviti kontakt s krvavo-bijelom nakupinom u kutu. Morao je priznati kako nikad u životu nije video ovako nesretnog i unevijerenog duha. A nagledao ih se puno.

„K-k-ko si ti?” na koncu promuca mlađuhić. *Nimalo učtivo*, pomisli, pa se odmah pojače i dopuni misao: *Tko zna što je sve nesretnik prošao prilikom oduhovljenja!* Naime, Duško je jednostavno bio takav: imao je razumijevanja za svakoga.

„Ime mi je Duško. A Vama?” ljubopitljivo nastavi razgovor.

„Tami. Zvali su me Tami.”

Dušku ne promakne ono „zvali su me” te se odmah primakne korak bliže svom novom poznaniku. Naime, rijetko se tko od duhova sjećao kako su ga zvali prije, za života.

„Uistinu? Sjećate se svog ljudskog imena? Kako neobično! Ja sam sve zaboravio prilikom oduhovljenja!” usklikne Duško te se primakne još korak bliže mlađo duhu u nadi da će ovaj prestati izgledati tako unevijerenog.

„Ljudskog imena?” zgranuto upita ovaj što natjera Duška da se zapita nije li pogrešno shvatio mlađuhićeve riječi. Onako obziran kakav jest, smjesta ponudi ispriku i obrazloženje:

„Rekli ste da su Vas zvali, iz tog sam razloga pomislio se sjećate svog ljudskog života.”

„Ljudskog... života?” ponovi za njim Tami jednako zgranuto kao i prvi put.

„Da, da, života kad ste bili čovjek.”

„Čovjek?”

„Da, da, prije oduhovljenja. Prije nego ste postali duh”, pojasni Duško zaključujući kako je trauma kroz koju je Tami prošao očito puno veća nego kod ijednog duha kog je dosad upoznao. Naime, svi ostali s kojima je razgovarao znali su o čemu priča. Za razliku od duha koji ga je netremice promatrao da bi na koncu ustvrdio:

„Ali ja nisam duh!”

„Nego što ste?” upita Duško brižno, shvaćajući da će razgovor s Tamijem zahtijevati puno više obzira nego što je to izgledalo na početku.

„Ja sam tampon!” izjavi mladi duh.

Sad je bio red na Dušku da se zgrane.

„Tampon?” ponovi kao jeka za svojim novim poznanikom.

„Da, tampon. Nekad su me zvali Tami. Sve nas. Tako je pisalo na kutiji”, pojasni mladi duh. „Sad... kad sam iskorišten, sad me ne zovu nikako”, doda tužno.

Nakon što se povratio od šoka Duško progovori:

„Nemoguće. Da ste tampon a ne duh, ljudi bi Vas vidjeli.” Kao dokaz pokaže na ljude koji su prolazili pored kuta u kojem su njih dvojica stajala. Nitko od prolaznika nije obraćao pažnju na njih. „Kao što vidite, ne vide nas”, zaključi zadovoljno.

Tami je neko vrijeme šutio i promatrao ljude da bi nakon tog skrenuo pogled na Duška:

„Ako se ne varam, ti si bio muško za života?”

„Kakve to sad veze ima?”

No, Tami se nije dao smesti:

„Koliko si puta video tampon? Na polici, na cesti, u trgovini, u kupaonicu?”

Duško se zbuni, ali samo na trenutak:

„Ne sjećam se ničeg prije oduhovljenja.”

„Dobro. Onda se sjeti nakon... oduhovljenja. Koliko si puta video tampon? Tek otvoren, neiskorišten? Iskorišten? Odbačen? Igdje?”

Duško je naprezao duhovne vijuge, ali ma koliko da se trudio, nikako mu u sjećanje nisu dolazili nikakvi tamponi.

„Vjerojatno nikad nisam obraćao pažnju na to. Duhovima ne trebaju tamponi, pa čemu se onda opterećivati takvim stvarima. Ne treba brinuti tuđe brige”, pouči Duško mladog duha koji se na njegove riječi gorko nasmije.

„Upravo zbog takvog stava i misliš da sam duh. Nevidljiv za života, nevidljiv u smrti. Prije upotrebe i nakon. Jer je to nečija tuđa briga.” Tami zašuti i skrene pogled s Duška, no Duško nije imao osjećaj da se mlađuhić ljuti na njega. Prije da ga je nečim razočarao. Ali čime, to mu uistinu nije bilo jasno.

Stoga samo tih poželi Tamiju „Ugodan dan” i krene potražiti neki normalniji kut u kojem neće naići na duha koji si je umislio da je tampon.

Klizeći između ljudi, nevidljiv baš poput svog nedavnog sugovornika, promrmlja si u bradu:

„Ah, ta omladina, što sve neće izmisliti!”

Vladimira Becić

KARTONSKE VREĆICE SLUŽE KAO
EKOLOŠKA ALTERNATIVA PLASTIČNIMA, A
NE ZA SUZBIJANJE SRAMA.

Kartonske vrećice

Nika Krajnović

Realnost druga

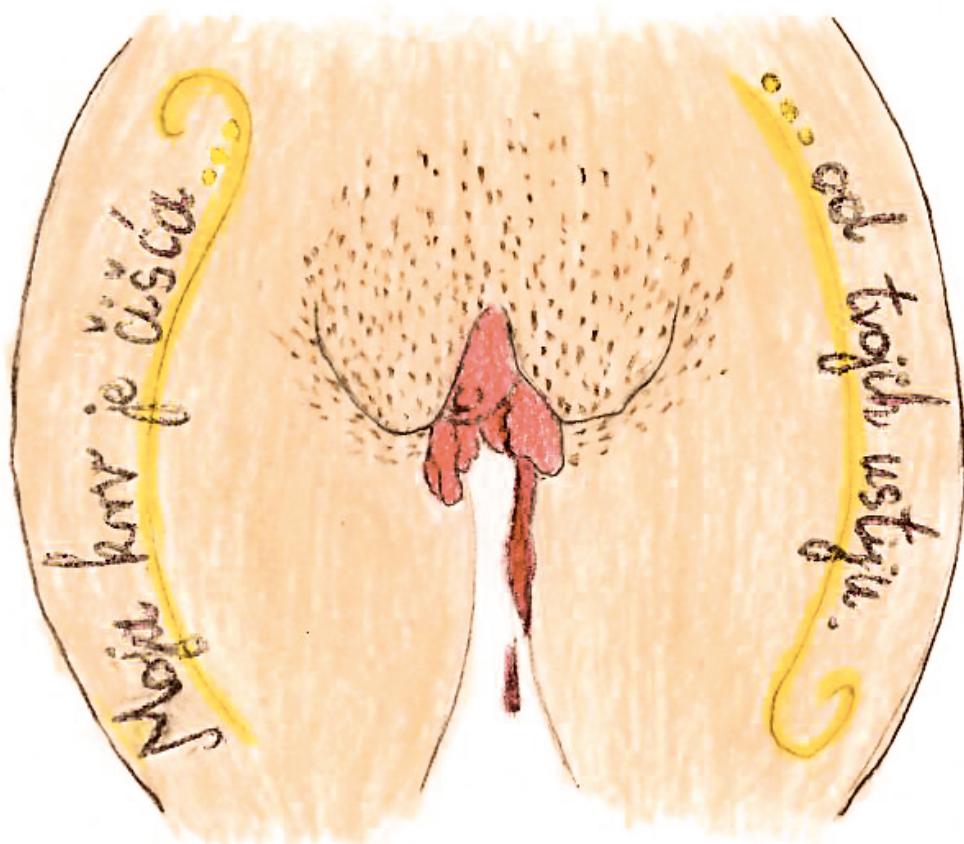
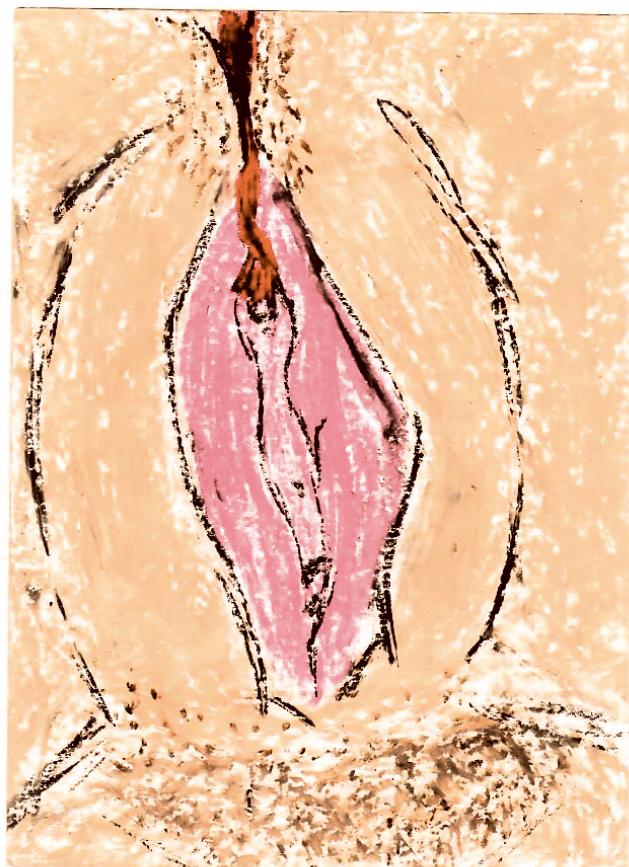
moje tijelo
moja krv
moja maternica
i njezina životna pravila
mnogo su starija
i tisućama godina snažnija
od tvojih polugodišnjih trendova ljepote

LUCIA

Realnost prva

LUCIA

Realnost druga
LUCIA

EVOLUCIJO, IME TI JE ŽENA

O kako je ludo misliti da je Hamlet fiktivan lik.
Njegov prijezir prema ženama prenosi se stoljećima
kao priča
s koljena na koljeno.
Kao bakini heklani stolnjaci djevojčicama,
što daju se u miraz.
Hamletov duh je živ,
pojaviti se s prvim plačem dječaka
i šapuće im dugo, dugo:
Slabosti, ime ti je žena.
Dječaci tako odrastu u muškarce koji skrivaju suze i umiru za domovinu,
ali se i dalje plaše menstruacije.
Ne znaju,
lako je biti ranjen jednom.
Mnogo snažnije je krvariti tisuću puta
i šutke trpjeti bol da bi postojao život.
Jebes revoluciju koja nije krvava!
viču vrlji ratnici.
A ja više nekako vjerujem u evoluciju
prepunu krvavih uložaka.

Bojana Guberac

